

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԱՏՎԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
CONSULTATIVE COUNCIL OF EUROPEAN JUDGES

ԿԱՐՇԻՔ ԹԻՎ 7 (2005)

ՆԵՐԿԱՑԱՑՎՈՒՄ ԷՆԵՎՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԻ
ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԻ ԿՈՄԻՏԵԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ընդունվել է ԵԴԽԵ-ի կողմից
6-րդ հանդիպման ժամանակ
(Ստրասբուրգ, 2005 թվականի նոյեմբերի 23-25)

OPINION No. 7 (2005)
OF THE CONSULTATIVE COUNCIL OF EUROPEAN JUDGES (CCJE)
TO THE ATTENTION OF THE COMMITTEE OF MINISTERS OF THE
COUNCIL OF EUROPE ON “JUSTICE AND SOCIETY”

adopted by the CCJE
at its 6th meeting
(Strasbourg, 23-25 November 2005)

«Ազգայնություն Հայաստանում դատական բարեփոխումների իրականացմանը»

Եվրոպական դատավորների խորհրդատվական խորհրդի (ԵԴԽՍ) փաստաթղթերի ոչ պաշտոնական թարգմանության տպագրությունն իրականացվել է Եվրոպական միության և Եվրոպայի խորհրդի կողմից համաֆինանսավորվող ծրագրի մի մասի շրջանակներում: Եվրոպական դատավորների խորհրդատվական խորհրդի (ԵԴԽՍ) փաստաթղթերում ներկայացված տեսակետները որևէ պարագայում չեն կարող համադրվել Եվրոպական միության պաշտոնական տեսակետի արտահայտում:

“Support to the implementation of the judicial reform in Armenia”

The publication of the non-official translation of the documents of the Consultative Council of European Judges (CCJE) has been produced as part of a project co-funded by the European Union and the Council of Europe. The views expressed in the documents of CCJE can in no way be taken to reflect the official opinion of the European Union.

Եվրոպական դատավորների խորհրդատվական խորհրդի (ԵԴԽՍ) Կարծիք ԹԽՎ 7 (2005)

Բոլոր իրավունքները պահպանված են: Առանց Հաղորդակցության սնօրինության (F-67075 Ստրասբուրգ, Սեդեֆու կամ publishing@coe.int) նախնական բույլտվության ուսյն հրատարակության որևէ հատված չի կարող թարգմանվել, վերարտադրվել կամ փոխանցվել որևէ ձևով կամ միջոցներով՝ էլեկտրոնային (սկրիպտակ, համացանց և այլն) կամ մեխանիկական, այդ թվում՝ պատճենահանմամբ, ձայնագրմամբ կամ տեղեկատվության պահեստավորման կամ սրունան ցանկացած համակարգով:

Էջադրումը և դիզայնը՝ «Անդրանիկ» հրատարակչության

Հրատարակվել է Եվրոպայի խորհրդի Երևանյան գրասենյակի կողմից

Երևան, Հայաստանի Հանրապետություն
www.coe.int/yerevan

- © Եվրոպայի խորհուրդ, 2005թ., անգլերեն լսմբագրություն՝ Opinion No 7 (2005) of the Consultative Council of European Judges (CCJE)
- © Եվրոպայի խորհուրդ, 2018թ., հայերեն ոչ պաշտոնական թարգմանություն

Opinion No 7 (2005) of the Consultative Council of European Judges (CCJE)

All rights reserved. No part of this publication may be translated, reproduced or transmitted, in any form or by any means, electronic (CDi Rom, Internet, etc.) or mechanical, including photocopying, recording or any information storage or retrieval system, without prior permission in writing from the Directorate of Communications (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).

Layout and design: “Andranik” Publishing House

Published by the Council of Europe Office in Yerevan

Yerevan, Republic of Armenia
www.coe.int/yerevan

- © Council of Europe 2005 English edition: Opinion No 7 (2005) of the Consultative Council of European Judges (CCJE)
- © Council of Europe 2018 Armenian non-official translation

Ստրասբուրգ, 2005 թվականի նոյեմբերի 25

ԵՊԽԽ (2005) Կարծիք թիվ 7

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԱՏՎԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
(ԵՊԽԽ)

ԿԱՐՇԻՔ ԹԻՎ 7 (2005)

ՆԵՐԿԱՅԱՑՎՈՒՄ ԷՆԵՎՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԻ
ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԻ ԿՈՄԻՏԵԻ ՈՒՇԱԿՐՈՒԹՅԱՆԸ

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հնդունվել է ԵՊԽԽ-ի կողմից
6-րդ հանդիպման ժամանակ
(Ստրասբուրգ, 2005 թվականի նոյեմբերի 23-25)

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

1. Եվրոպայի դատավորների խորհրդատվական խորհրդին (ԵԴԽՆ) 2005 թվականին հանձնարարվել է ընդունել Կարծիք «Արդարադատությունը և հասարակությունը» թեմայով՝ ուղղված Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի ուշադրությանը:

2. Այս առումով ԵԴԽՆ-ն բննարկել է հետևյալ թեմաները, որոնք ներառված են Եվրոպայում դատավորների համընդհանուր գործողությունների շրջանակային ծրագրում՝

- հասարակության հետ հարաբերությունները, դատարանների կրթական դերը ժողովրդավարական հասարակությունում (տե՛ս գործողությունների ծրագրի «Vբ» մասը),
- դատական վարույթներում ներգրավված բոլոր անձանց փոխ-հարաբերությունները (տե՛ս գործողությունների ծրագրի «Vգ» մասը),
- դատարանների կողմից վարույթի ընթացքում և որոշումներում օգտագործվող լեզվի մատչելիություն, պարզություն և հստակություն (տե՛ս գործողությունների ծրագրի «Vդ» մասը):

3. Նախապատրաստական աշխատանքն իրականացվել է հետևյալի կիսման վրա՝

- հաշվի են առնվել Եվրոպայի խորհրդի օրենսդրությունը (*acquis*), ինչպես նաև Եվրոպայի գերագույն դատարանների նախագահների «Գերագույն դատարան. հրապարակայնություն, տեսանելիություն և թափանցիկություն» թեմայով 5-րդ հանդիպման արդյունքները (Լյուբլյանա, 1999 թվականի հոկտեմբերի 6-8), «Արդարադատությունը և հասարակությունը» թեմայով Դատավորների միությունների նախագահների համաժողովի արդյունքները (Վիլնյուս, 1999 թվականի դեկտեմբերի 13-14) և «Զանգվածային լրատվամիջոցների ֆաղափականությունը» թեմայով Եվրոպական նախարարական համաժողովի արդյունքները (Կիև, Ուկրաինա, 2005 թվականի մարտի 10-11),
- հարցառարին պատվիրակների պատասխանները (բացատրական նշումներով)՝ կազմված ԵԴԽՆ փոխնախագահի կողմից և ներկայացված ԵԴԽՆ լիազումար նիստին, որը տեղի է ունեցել 2004 թվականի նոյեմբերի 22-24-ը Ստրասբուրգում,
- ԵԴԽՆ փորձագետ պարոն Հրիկ Քոթիերի (Շվեյցարիա) կողմից կազմված գեկույցը,
- Նախարարների կոմիտեի Լեհաստանի նախագահության

1 Տե՛ս 2004-2005թթ. ԵԴԽՆ-ի լիազորությունների շրջանակը՝ ընդունված Նախարարների կոմիտեի՝ նախարարների տեղակալների 876-րդ հանդիպման ժամանակ (2004 թվականի մարտի 17, կետ 10.1):

բըջանական, ԵՊՏԽ-ի նախաձեռնությամբ, Դատական իշխանության Լեհաստանի ազգային խորհրդի հետ համագործակցությամբ և Լեհաստանի արդարադատության նախարարության աջակցությամբ Եվրոպայի խորհրդի կողմից կազմակերպված «Արդարադատությունը և լրատվամիջոցները» թեմայով Դատավորների եվրոպական 2-րդ համաժողովի մասնակիցների ներդրումները (Կրակով, Լեհաստան, 2005 թվականի ապրիլի 25-26)²,

- ԵՊՏԽ աշխատանքային կուսակցության կողմից 2005 թվականին կազմված կարծիքի նախագիծը (ԵՊՏԽ-ԱԿ):

4. Սույն Կարծիքը կազմելիս ԵՊՏԽ-ն նաև հաշվի է առել Վարչականի հուշակագիրը, որը ընդունվել է 2005 թվականի մայիսի 16-17-ին Վարչավարչական կայացած Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների և կառավարությունների ղեկավարների երրորդ գագաթնաժողովի ընթացքում: Հուշակագրով գագաթնաժողովը վերահաստատեց «Եվրոպայի խորհրդի կողմից չափորոշիչներ սահմանելու պատեցիալն օգտագործելու միջոցով ամբողջ աշխարհամասում իրավունքի գերակայությունն ամրապնդելու» իր հանձնառությունը: Այս առումով պետությունների և կառավարությունների ղեկավարները ընդգծեցին «առհաս պետություններում անկախ և արդյունավետ դատական իշխանության դերը»:

5. Սույն Կարծիքը վերաբերում է հետևյալին՝ Ա) դատարանների և հասարակության փոխհարաբերությունը՝ հատուկ շեշտադրելով դատարանների դերը ժողովրդավարական հասարակությունում, Բ) դատարանների և դատական վարչությունը ներգրավված անձանց փոխհարաբերությունը, Գ) դատարանների և լրատվամիջոցների փոխհարաբերությունը, Դ) դատարանի կողմից վարույթի ընթացքում և դատական ակտերում օգտագործվող լեզվի մասշեղիությունը, պարզությունը և հստակությունը:

2 Համաժողովի մասնակիցները, այսինքն՝ դատավորները և տվյալ հարցում մասնագիտական հետաքրքրություն ունեցող այլ անձինք, այդ թվում՝ լրատվամիջոցների և միջազգային կազմակերպությունների ներկայացուցիչները, խորհրդարանականները և տվյալ ոլորտի փորձագետները մի կողմից ֆինանսիստիկ Մարդու իրավունքների և կինոնորս ազատությունների պաշտպանության եվրոպական կոնվենցիայի (ՄԻԵԿ) համապատասխան դրույթները, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպը և մասնալի կողմից պաշտպանության ենթակա հանրային տեղեկատվության իրավունքի մասով Եվրոպայի խորհրդի աեխտերը և այլ փաստաթղթեր, մյուս կողմից՝ անկախ և անաչառ արիբուճակի կողմից արդար և երապարակային գատաեհնություն իրավունքի պահանջները, որոնք նախատեսված են պաշտպանելու մարդու արժանապատվությունը, մասնավոր կյանքը, այլոց հեղինակությունը և անմեղության կանխավարկածը: Գերագույն նպատակն էր հավասարակշռություն գտնել իրարամերժ իրավունքների և ազատությունների միջև:

Ա. ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՓՈՒՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՀԱՏՈՒԿ ՇԵՇՏԱԴԻՆԵԼՈՎ ԺՈՂՈՎԴԱՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐԻ ԴԵՐԸ

6. Զարգացնել ժողովրդավարությունը եվրոպական պետություններում նշանակում է, որ քաղաքացիները պետք է բավարար տեղեկություններ ստանան պետական մարմինների գործունեության կազմակերպման և այն պայմանների վերաբերյալ, որոնցում մշակվում են օրենքների նախագծերը: Բացի դրանից՝ նույնքան կարևոր է, որ քաղաքացիներն իմանան, թե դատական համակարգն ինչպես է գործում:

7. Արդարագատությունը ժողովրդավարական հասարակության առնցքային բաղադրիչն է: Արդարագատության միջոցով փորձ է արվում լուծելու կողմերի միջև ծագած վեճերը, իսկ արդարագատության արդյունքում կայացրած որոշումների միջոցով՝ իրականացնելու թե՛ «կարգավորիչ» և թե՛ «կրթական» գործառույթ՝ քաղաքացիներին ուղղորդելով, տրամադրելով տեղեկություններ և նրանց մեջ ձևավորելով համոզվածություն օրենքի և դրա գործնական կիրառման հարցումս :

8. Դատարաններն օրինական իրավունքների և պարտականությունների հաստատման և դրանց վերաբերյալ վեճերի լուծման պատճառ հարթակ են հանդիսանում և ակնկալվում են հասարակության կողմից որպես այդպիսին: Կայն հանրությունը հարգանք և վստահություն է տածում այդ գործառույթը կատարելու դատարանների կարողության նկատմամբ⁴ : Այնուամենայնիվ, դատական իշխանության դերակատարման ընկալումը ժողովրդավարական հասարակություններում, հատկապես այն ընկալումը, որ դատավորը պարտավոր է օրենքը կիրառել արդար և անաչառ եղանակով՝ առանց ենթակվելու սոցիալական և քաղաքական գործունեությունը պայմանավորված նեցունների, տարբեր է Եվրոպայի տարբեր երկրներում և սոցիալ-տնտեսական միջավայրերում: Հետևաբար՝ դատարանի գործունեության նկատմամբ վստահության մակարդակը նույնը չէ՝ : Իշխանության մյուս քեթրից լիտվին անկախության պայմաններում դատական իշխանության գործառույթների և դերի, ինչպես նաև այդ իշխանության գործունեության

3 Տե՛ս Եվրոպական գերագույն դատարանների նախագահների հինգերորդ հանդիպման եզրակացությունները, 1999 թվականի հոկտեմբերի 6-8, Լյուբլյանա, պարբերություն 2:

4 Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան, գործ՝ Սանդի Թայման ընդդեմ Միացյալ Թագավորության, 1979 թվականի ապրիլի 26-ի վիճու, շարք Ա, թիվ 30, որտեղ տեսնում ենք հանկուցությունները ներառված են ՄԻԵԿ-ի 10-րդ հոդվածի մաս կազմող «դատական իշխանության իրավասություն» հանկուցության տակ:

5 Տե՛ս Դատավորների միությունների նախագահների «Արդարագատություն և հասարակություն» թեմայով հանդիպման եզրակացությունները, Վիլյուս, 1999 թվականի դեկտեմբերի 13-14, 1-ին պարբերություն:

սահմանափակումների մասին բավարար տեղեկությունները կարող են նպաստել այն ընկալմանը, որ դատարանները հանդիսանում են ժողովրդավարական սահմանադրական համակարգերի անկյունաքար:

9. Շատ ֆաղափացիների՝ դատական համակարգում ունեցած վարձը սահմանափակվում է որպես դատավարության մասնակից կողմ, վկա կամ երգիյալ ատենակալ հանդես գալով: Լրատվամիջոցների դերն առանցֆային է հանրությանը դատարանների դերի և գործունեության մասին տեղեկություններ հաղորդելու գործում (տե՛ս ստորև «Գ» բաժինը): Սակայն, բացի լրատվամիջոցների հետ հաղորդակցությունից, ԵՊԽ-ի ֆինանսիումների ընթացքում ընդգծվել է դատարանների և հանրության միջև անմիջական կապ հաստատելու կարևորությունը: Արդարագատությունը հասարակությունում ինտեգրելու համար անհրաժեշտ է, որ դատական համակարգը կարողանա իր մասին տեղեկությունները հասանելի դարձնել և տարածել: Գաղափարը ոչ թե դատարանները լրատվական հարթակի վերածելն է, այլ դատական գործընթացի թափանցիկության բարելավումը: Պետք է ընդունել, որ լիակատար թափանցիկությունն անհնար է, հատկապես եթե հաշի առնենք, որ անհրաժեշտ է պահպանել գործի ֆինուսյան արդյունավետությունը և ներգրավված անձանց շահերը: Այնուամենայնիվ, հասկանալ, թե դատական համակարգն ինչպես է գործում, անկասկած, կրթական նշանակություն ունի և կօգնի խթանելու հանրային վստահությունը դատարանների գործունեության նկատմամբ:

10. Որպես դատական ինստիտուտներն առավել հասանելի դարձնելու առաջին եղանակ՝ պետք է ներդրել դատարանների գործունեության մասին հանրությանը տեղեկացնելու ընդհանուր միջոցներ:

11. Այս առնչությամբ ԵՊԽ-ն ցանկանում է հղում կատարել դատարանների կրթական աշխատանքի և աշակերտների ու ուսանողների կամ դատարանների գործունեությամբ հետաքրքրվող ցանկացած խմբի համար դատարան այցեր կազմակերպելու վերաբերյալ թիվ 6 (2004) հանձնարարականին: Սա չի խանգարում, որ պետությունը կատարի դպրոցական կամ բուհական համակարգում ցանկացած անձի համար ֆաղափացիական կրթություն ապահովելու իր կարևոր պարտականությունը, որի ընթացքում էական ուժադրություն պետք է դարձվի դատական համակարգին:

12. Հաղորդակցության այս ձևն ավելի արդյունավետ է, երբ համակարգում աշխատող անձինք անմիջականորեն ներգրավվում են գործընթացում: Դպրոցների և համալսարանների կրթական ծրագրերում (ոչ միայն իրավաբանության ֆակուլտետների) պետք է ներառվեն դատական համակարգի մասին տեղեկություններ (այդ թվում՝ դատավորների կողմից դպրոց և բուհ այցելություններ): Պետք է կազմակերպ-

վեն այցեր դատարաններ, ինչպես նաև դատավանդվեն դատավարական ընթացակարգեր (դատախազեր կազմակերպելով, դատական նիստերին այցելություններ կազմակերպելով, և այլն)⁶ : Դատարանները և դատավորների միությունները կարող են այս առումով համագործակցել դպրոցների, համալսարանների և այլ կրթական հաստատությունների հետ՝ դատավորի տեսակետը հասանելի դարձնելով կրթական ծրագրերում և հանրային բանավեճերում:

13. ԵՊԽՆ-ն ընդհանուր առմամբ նշել է, որ դատարաններն իրենք պետք է մասնակցեն արդարադատության մտաշելչության մասին տեղեկատվության տարածմանը (պարբերական զեկույցներ, ֆաղաֆացիների համար ուղեցույցեր սպագրելու, համացանցի, տեղեկատու գրասենյակների և այլնի միջոցով): ԵՊԽՆ-ն արդեն առաջարկել է, որ մշակվեն կրթական ծրագրեր, որոնց նպատակը հատուկ տեղեկությունների տրամադրումն է (օրինակ՝ գոյություն ունեցող վարույթների բնույթը, տարբեր դատարաններում վարույթի միջին տևողությունը, դատական ծախսերը, կողմերին հասանելի վեճերի լուծման այլընտրանքային եղանակները, դատարանների կողմից նմանատիպ գործերով ընդունված այլ ուղեցույցին որոշումները) (տե՛ս ԵՊԽՆ թիվ 6 (2004) կարծիքի 12-15-րդ պարբերությունները):

14. Դատարանները պետք է մասնակցեն ընդհանուր շրջանակային ծրագրերին, որոնք կազմակերպվում են այլ պետական մարմինների կողմից (արդարադատության նախարարություն, կրթության նախարարություն, համալսարաններ և այլն): Սակայն, ԵՊԽՆ-ի կարծիքով՝ դատարանները պետք է այս առումով հանդես գան նաև սեփական նախաձեռնություններով:

15. Չնայած դատարանի ծառայություններից օգտվողների հետ հարաբերություններով ավանդաբար զբաղվել են դատարանները, թեկուզ և ոչ համակարգված եղանակով, այնուամենայնիվ, դատարաններն անցյալում դժկամություն են դրսևորել լայն հասարակության հետ շփումների հարցում, երբ վերջիններս վարույթի մասնակից չեն հանդիսացել: Դատական նիստերի հրապարակայնությունը Մարզու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի (ՄԻԵԿ) 6-րդ հոդվածի իմաստով ավանդաբար ընկալվել է որպես դատարանների և լայն հանրության միջև շփման միակ ձև՝ դիտելով լրատվամիջոցներին որպես դատարանների միակ միջանկյալ օղակը: Նման մոտեցումը սրբնթաց փոփոխվում է: Անաչառության և անկողմնակալության պարտավորությունները, որոնց համար դատավորները պատասխանատու են, չպետք է

6 Տե՛ս Դատավորների միությունների նախագահների «Արդարադատություն և հասարակություն» թեմայով հանդիպման եզրակացությունները, Վիլնյուս, 1999 թվականի դեկտեմբերի 13-14, 1-ին պարբերություն:

այսօր համարվեն խոչընդոտ դատարանների համար՝ հանրությանը իրազեկելու գործում ակտիվ ներգրավվածություն ունենալու առումով, քանի որ այն դատական անկախության իրական երաշխիքներից մեկն է: ԵՊԽՆ-ն գտնում է, որ անդամ պետությունները պետք է խթանեն դատական իշխանության մարմիններին ակտիվ դերակատարում ունենալու այս առումով՝ ընդլայնելով և կատարելագործելով իրենց «կրթական դերը», ինչպես նշված է վերոնշյալ 9-12-րդ պարբերություններում: Դատական գործառույթն այլևս չպետք է սահմանափակվի որոշում կայացնելով: Դատարանները պետք է հանդես գան որպես «հաղորդակիցներ» և «օժանդակողներ (facilitator)»: ԵՊԽՆ-ն գտնում է, որ չնայած դատարանները մինչ օրս համաձայնել են մասնակցել կրթական ծրագրերում, երբ նման հրավեր են ստացել, այժմ անհրաժեշտ է, որ դատարանները նման ծրագրերը խրախուսողի դեր կատարեն:

16. ԵՊԽՆ-ն դիտարկել է դատարանների կողմից ուղղակիորեն հանրությանը ներկայացվող նախաձեռնությունները, որոնք կախված չեն լրատվամիջոցների գործունեությունից և/կամ այն գործողություններից, որոնց համար պատասխանատու են այլ հաստատություններ: Դիտարկվել և առաջարկվում են հետևյալ միջոցները՝

- դատարաններում գրասենյակների ստեղծում, որոնք պատասխանատու են ֆաղափացիների ընդունելության և տեղեկատու ծառայությունների համար,
- դատարանների պատասխանատվության ներքո տպագիր նյութերի տարածում, համացանցային էջերի ստեղծում,
- դատարանների կողմից կրթական հարթակների և/կամ կանոնավոր հանդիպումների կազմակերպում, որոնց կարող են մասնակցել ֆաղափացիները, հանրային շահեր հետապնդող կազմակերպությունները, ֆաղափականություն մշակողները, ուսանողները («օժանդակ ծրագրեր»):

17. ԵՊԽՆ-ի ֆնանսիումների մի հատուկ մաս նվիրված էր այս «օժանդակ ծրագրերին»: ԵՊԽՆ-ն հետաքրքրությամբ նկատում է, որ որոշ երկրներում դատարանները, հանախ սոցիալական այլ գործիչների օժանդակությամբ, հանդես են եկել կրթական նախաձեռնություններով, որոնց շրջանակում ուսուցիչները, ուսանողները, ծնողները, իրավաբանները, համայնքի առաջնորդները և լրատվամիջոցներն այցելել են դատարաններ՝ շփվելու դատավորների և արդարադատության համակարգի հետ: Նման ծրագրերում սովորաբար ընդգրկվում են մասնագետներ, որոնք իրենց սնօրինության տակ ունեն պատրաստի ռեսուրսներ: Նման ծրագրերը նաև հաղորդակցման ցանց են հանդիսանում ուսուցիչների մասնագիտական զարգացման համար:

18. Որոշ գործողություններ հարմարեցված են առանձին անձանց, որոնք իրենց սոցիալ-տնտեսական և մշակութային պայմանների պատճառով լիովին տեղյակ չեն իրենց իրավունքների և պարտականությունների մասին, նրանք չեն օգտվում իրենց իրավունքներից կամ, վատագույն դեպքում, ներքաշվում են դատական վարույթ այն բանի պատճառով, որ չեն կատարել իրենց պարտականությունները: Արդարադատության հեղինակության հարցն ամենակարիքավոր սոցիալական խմբերում լուծվում է այնպիսի ծրագրերի միջոցով, որոնք սերտորեն առնչվում են «Արդարադատության մատչելիության» միջոցառումներին, ներառյալ՝ իրավաբանական օժանդակությանը, հանրային տեղեկատվական ծառայություններին, անվճար իրավական խորհրդատվությանը, փոքր հայցագնով հայցերի դեպքում՝ դատավորի ծառայություններից անմիջականորեն օգտվելու հնարավորությանը (տե՛ս ԵՊԽՍ քիվ 6 (2004) կարծիքի «Ա» բաժինը):

19. ԵՊԽՍ-ն առաջարկում է եվրոպական երկրների դատական իշխանություններին և պետություններին՝ ազգային և միջազգային մակարդակում աջակցություն տրամադրել «Օժանդակ ծրագրերին», ինչպես նկարագրված է վերևում: Դա պետք է դառնա ընդունված գործելակերպ: ԵՊԽՍ-ն գտնում է, որ նման ծրագրերի շրջանակում պետք է ներառվեն ոչ միայն հանրային տեղեկատվական միջոցառումներ: Նպատակն է՝ հասարակության մեջ դատավորի դերի մասին ճիշտ պատկերացում տալը: Այս համատեմատում ԵՊԽՍ-ն գտնում է, որ թեև արդարադատության և կրթության նախարարությունների պարտականությունն է արդարադատության գործունեության մասին ընդհանուր տեղեկատվություն տրամադրելը և դպրոցական ու բուհական ուսումնական ծրագրեր մշակելը, դատարանները և, դատական անկախության սկզբունքին համապատասխան, պետք է լինեն «Օժանդակ ծրագրեր» մշակող պատշաճ գործակալություններ: Դատարանները պետք է նաև կանոնավոր նախաձեռնություններով հանդես գան, ինչպես օրինակ՝ պետք է իրականացնեն հարցումներ, ֆոկլոր խմբերում ուսումնասիրություններ, աշխատանքի ընդունեն հանրության հետ կապ ապահովելու համար փաստաբանների և ակադեմիական ոլորտի մասնագետների և այլն: Իրականում, նման ծրագրերը նպատակաուղղված են հասարակության մեջ արդարադատության համակարգի մասին ընկալմանը և այդ համակարգի նկատմամբ վստահությունը բարելավելուն, իսկ առավել լայն խմաստով՝ դատական անկախության ամրապնդմանը:

20. ԵՊԽՍ-ի կարծիքով՝ նման ծրագրեր մշակելու համար դատավորները պետք է հնարավորություն ունենան անցնելու հանրության

հետ կապերի գծով հատուկ վերապատրաստում: Դատարաններին պետք է տրվի նաև հատուկ աշխատակազմ ունենալու հնարավորություն, որը պատասխանատու կլինի կյրքական հաստատությունների հետ կապերի հաստատման համար (ինչպես նշվեց վերևում՝ այս գործառույթը կարելի է վերապահել նաև հանրային կապերի գրասենյակներին):

21. ԵՊՏՆ-ի կարծիքով՝ տարբեր տեղական նախաձեռնություններ համակարգելու, ինչպես նաև ամբողջ երկրում «Օժանդակ ծրագրեր» խթանելու գործառույթը պետք է վերապահվի ԵՊՏՆ թիվ 1 (2001) կարծիքի 37-րդ և 45-րդ պարբերություններում նշված անկախ մարմինին: Պատրաստի ռեսուրսներ ունեցող մասնագետների ներգրավմամբ՝ այս անկախ մարմինը պետք է բավարարի տեղեկատվական առավել բարդ պահանջներ, որոնք պետք է իրականացվեն ֆաղափականություններ մշակողների, ակադեմիական ոլորտի մասնագետների, հանրային շահեր ներկայացնող խմբերի կողմից:

22. ԵՊՏՆ-ն նաև խորհուրդ է տվել, որ դատարանների գործունեության համար հասանելի լինի պատշաճ ֆինանսավորում, որը կախված չէ ֆաղափական փոփոխություններից, և որ դատական մարմինները պետք է ներգրավվեն օրենսդրի կողմից բյուջեի հատկացումներին վերաբերող որոշումների ընդունման գործընթացում, օրինակ՝ վերը նշված անկախ մարմնի աշխատանքը համակարգելու միջոցով (տե՛ս թիվ 2 (2001) կարծիքի 5-րդ, 10-րդ և 11-րդ պարբերությունները): ԵՊՏՆ-ն առաջարկում է, որ պատշաճ ֆինանսավորում հատկացվի նաև հասարակությանը արգարադատության սկզբունքներին ծանոթացնելու և դատական համակարգի բախանցիկության ապահովման աշխատանքներին, որոնք իրականացվում են հենց դատական համակարգի կողմից՝ թիվ 2 (2001) կարծիքում նշված սկզբունքների համաձայն: «Օժանդակ ծրագրերի» համար ծախսերը պետք է կատարվեն բյուջեի հատուկ տողով՝ այնպես, որ դրանք չգանձվեն դատարանների գործառնական ծախսերի բյուջեից:

23. ԵՊՏՆ-ի ֆինանսիստները ցույց են տվել, որ հասարակության մեջ արդարադատության մասին ճիշտ պատկերացումներ տարածելու համար դատավորներին վերաբերող սկզբունքները կարող են կիրառվել նաև դատախազների համար: Հաշվի առնելով դատախազների վերաբերյալ Եվրոպայի խորհրդի օրենսդրությունը (acquis-ը)⁷՝ ԵՊՏՆ-ն կարևորում է, որ դատախազները իրենց իրավասությանը վերապահված վարույթների մասով նպաստեն հանրությանը տեղեկատվության տրամադրմանը:

7 Տե՛ս նույն թեմայով «Քրեական արդարադատության համակարգում դատախազության դերի մասին» Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի Rec(2000)19 հանձնարարականը:

Բ. ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ԴԱՏԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅՈՒՄՆԵՐԻ ՓՈՒՆԶԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

24. Թե ինչ պատկերացում ունի հանրությունն արդարադատության համակարգի մասին, մեծապես ձևավորվում է լրատվամիջոցների կողմից. սակայն դրա վրա ազդում են նաև այն տպավորությունները, որոնք ստանում են ֆաղափացիները՝ մասնակցելով դատաֆնուրյանը որպես վարույթի մասնակից, երբիցև ատենակալ կամ վկա:

25. Նման տպավորությունները բացասական կլինեն, եթե արդարադատության համակարգը, իր դերակատարների միջոցով (դատավորներ, դատախազներ, դատարանի աշխատակազմի աշխատակիցներ), կողմնակալ կամ ոչ արդյունավետ լինելու տպավորություն թողնի: Նման բացասական ընկալումները հեշտ են տարածվում:

26. Նախկին Կարծիքներում (հատկապես՝ թիվ 1 (2001), թիվ 3 (2002) և թիվ 6 (2004) կարծիքներում) ԵԴԽՆ-ն բարձրացրել է դատավորների կողմից խիստ անաչառություն ապահովելու (իրական և արտաֆին տպավորություն) և դատարանների կողմից ողջամիտ ժամկետում վեները լուծելու անհրաժեշտության հարցերը: Սույն Կարծիքում բարձրացվում է արդարադատության համակարգի գործունեության մասին անտեղյակությունից և քյուր կարծիքներից խուսափելու և դրանք ուղղելու հարցը:

27. ԵԴԽՆ-ն գտնում է, որ դատական իշխանության դերի մասին առավել ճիշտ ընկալումներ խթանելու համար ջանքեր պետք է գործադրվեն ապահովելու, որ հնարավորության սահմաններում արդարադատության համակարգի մասին հանրության շրջանում տարածված պատկերացումները լինեն ստույգ և արտացոլեն այն ջանքերը, որոնք դատավորները և դատարանի աշխատակազմի աշխատակիցները ներդնում են՝ իրենց գործառնությունները կատարելու ունակության մասին հանրության հարգանքը և վստահությունը ձեռք բերելու համար: Նման գործողությունները հստակ պետք է տարանջատեն այն սահմանները, որոնց շրջանակում արդարադատության համակարգը կարող է գործել:

28. Հանրության հետ հարաբերությունները բարելավելու նպատակով մի շարք դատական համակարգեր կամ առանձին դատարաններ ներդրել են համակարգեր, որոնք օժանդակում են՝ ա) դատավորների, դատարանի աշխատակազմի աշխատակիցների, փաստաբանների և այլ անձանց էթիկական վերապատրաստմանը, բ) դատարանների շենքային հարմարություններին, գ) դատական վարույթներին:

ա) Դատավորների, դատարանի աշխատակազմի աշխատակիցների, փաստաբանների և այլ անձանց էթիկական վերապատրաստում

29. Վերապատրաստման որոշ ծրագրերի նպատակն է՝ ապահովել, որ դատարաններն իրենց բոլոր դրսևորումներում ընկալվեն որպես բոլոր կողմերին հավասար վերաբերմունք ցուցաբերող հաստատություններ, այսինքն՝ դրսևորեն անաչառություն, առանց ռասայի, սեռի, կրոնի, էթնիկ ծագման կամ սոցիալական կարգավիճակի հիմնով խտրականության: Դատավորները և դատարանի աշխատակազմի աշխատակիցները վերապատրաստվում են, որպեսզի կարողանան տարբերակել, թե որ դեպքերում անձը կարող է կողմնապահ մտեցման զգացողություն ունենալ կամ նման տպավորություն ստանալ: Դաւընթացների ժամանակ նրանք սովորում են նաև դուրս գալ նման իրավիճակներից այնպես, որ դա նպաստի դատարանների նկատմամբ վստահությանը և հարգանքին: Փաստաբանների համար կազմակերպվում են էթիկայի թեմայով վերապատրաստումներ, որպեսզի նրանք միտումնավոր կամ առանց դիտավորության չնպաստեն դատական համակարգի նկատմամբ անվստահությանը:

բ) Դատարանի շենքային հարմարություններ

30. Որոշ ծրագրեր նպատակաուղղված են դատարանների նկատմամբ հնարավոր անվստահության պատճառների վերացմանը, որոնք առկա են իրենց ներքին կազմակերպական կառուցվածքում: Օրինակ՝ դատախազի արող պաշտպանության կողմի համար նախատեսված տեղի հետ նույն հարթության վրա տեղակայելը կնպաստի կողմերի հավասարության մասին տպավորության ստեղծմանը: Նման տպավորություն ստեղծելը դատարանի պարտականությունն է: Նմանապես՝ դատարանի տարածքից որևէ վիզուալ ակնաբկի, օրինակ՝ որևէ կրոնական կամ ֆալսիական գործչի նկարը, հեռացնելը կարող է ցրել չարդարացված կողմնակալության կամ դատավորների անկախության բացակայության մասին մտահոգությունները: Մեղադրյալին հնարավորություն տալն առանց ձեռնադրանների ներկայանալ դատարան, եթե նույնիսկ կալանավորված է և սպասում է դատաքննության, բացառությամբ, եթե անվտանգության նկատառումներ կան, ինչպես նաև դատարանից պատճենները հանելը և դրանց փոխարեն այլ անվտանգության միջոցներ օգտագործելը կարող են առավել մեծ վստահություններ չնշել, որ անմեղության կանխավարկածը, ինչի իրավունքը պաշտպանության կողմն ունի, արդյունավետ կերպով երաշխավորվում է դատարանում: Դատարանների թափանցիկությունը բարելավելու առու-

մով, պետք է նշել այն դրական ազդեցության մասին, որը կարող է ունենալ դատարանում ընդունարան ներդրելը՝ վարույթի կամ կոնկրետ գործի ընթացքի մասին դատարանի ծառայություններից օգտվողներին տեղեկություններ տրամադրելու, օգնելու լրացնել փաստաթղթեր և, եթե շեմային պայմանները պահանջում են, ուղեկցելու համար նրանց որովայն գրասենյակ կամ դատարանի դահլիճ:

գ) Դատական վարույթ

31. Որոշ միջոցառումներ նախատեսված են բացառելու վարույթների այն հատվածները, որոնք կարող են հանգեցնել իրավախախտման (կրոնական ենթատեսուտվ պարտադիր երզման արարողություններ, էլույթների որոշ տեսակներ և այլն): Այլ միջոցառումներ նախատեսված են ներմուծելու այնպիսի ընթացակարգեր, որոնք ապահովում են, օրինակ, որ նախքան դատարան ներկայանալը կողմերը, երդվյալ ատենակալները կամ վկաները, միասին կամ առանձին-առանձին, դատարանի աշխատակազմի աշխատակիցների կողմից բաճակաբեր կամ սոցիալական մասնագետների կողմից կազմված տեսալսողական ճյուղերի միջոցով տեղեկություններ ստանան, թե ինչ է սպասվում նրանց դատարանում: Նման պրեզենտացիաները նպատակ ունեն ցրելու այն բյուրքմբնումները, թե ինչ է տեղի ունենում դատարանում:

32. ԵՂԽԽ-ն իր աջակցությունն է արտահայտում 29-րդ, 30-րդ և 31-րդ պարբերություններում նկարագրված բոլոր բայլերին, եթե դրանք ամրապնդում են դատավորի անաչառության մասին հանրության ընկալումները և թույլ են տալիս պատշաճ կերպով իրականացնել արդարագրություն:

Գ. ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ԼՐԱՏՎԱՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՓՈՒՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

33. Լրատվամիջոցներից պետք է հասանելի լինեն դատարանների գործունեության և դատական նիստերի վերաբերյալ տեղեկությունները՝ պահպանելով ներպետական օրենքով սահմանված սահմանափակումներն ու ընթացակարգերը (տե՛ս, օրինակ՝ «Քրեական գործերով վարույթների վերաբերյալ լրատվամիջոցների միջոցով տրամադրվող տեղեկությունների մասին» Rec(2003)13 առաջարկությունը): Լրատվամիջոցների ներկայացուցիչները լիովին ազատ են՝ որոշելու, թե որ պատմությունները պետք է ներկայացվեն հանրության ուշադրությունը և ինչպես պետք է ներկայացվեն դրանք: Փորձեր չպետք է կատարվեն՝ կանխելու լրատվամիջոցներին դատական համակարգի կազմակերպման կամ գործունեության մասին ֆինանսատությունից: Արդարագրատու-

թյան համակարգը պետք է ընդունի լրատվամիջոցների դերակատարումը՝ որպես արտաֆին դիտորդների, որոնք կարող են վեր հանել թերացումները և կառուցողական ներդրում կատարել դատաբանների գործունեության մեթոդների և դատաբանների մատուցած ծառայությունների որակի բարելավման հարցում:

34. Դատավորներն ինֆորմացիայով են ամենից առաջ իրենց որոշումներով և պարտավոր չեն բացատրել դրանք մամուլում կամ հրատարակային հայտարարություններ կատարել այն գործերի վերաբերյալ, որոնք գտնվում են իրենց գննության ներքո: Այնուամենայնիվ, լրատվամիջոցների և դատաբանների միջև շփումների բարելավումը կարող է օգտակար լինել՝

- i) ամբաստանելու իրենց դերի մասին ընկալումները,
- ii) տեղեկացնելու հանրությանը դատաբաններում աշխատանքի բնույթի, շրջանակի, սահմանափակումների և բարդության մասին,
- iii) ուղղելու կոնկրետ գործերով զեկույցներում հանդիպող հնարավոր սխալները:

35. Դատավորները պետք է վերահսկեն դատաբանի մամուլի խոսակների կամ լրատվամիջոցների հետ հաղորդակցման համար պատասխանատու աշխատողներին:

36. ԵՊՆԽ-ն ցանկանում է մատնանշել Դատավորների եվրոպական 2-րդ համաժողովի արդյունքները (տե՛ս վերոնշյալ 3-րդ պարբերությունը), որի ժամանակ Եվրոպայի խորհրդին խնդրեցին որպես օժանդակող (facilitator) հանդիսանալ դատական իշխանության և լրատվամիջոցների ներկայացուցիչների միջև կանոնավոր հանդիպումների համար: Եվրոպայի խորհրդին խնդրեցին նաև նախագծել արդարադատության և լրատվամիջոցների միջև հարաբերությունների մասին եվրոպական հռչակագիր՝ որպես լրացում «Բրեական վարույթի վերաբերյալ լրատվամիջոցների միջոցով տրամադրվող տեղեկությունների մասին» Rec(2003)13 առաջարկությանը:

37. Պետությունները պետք է խրախուսեն վործի փոխանակումը, մասնավորապես՝ կլոր սեզանների միջոցով, որի ընթացքում յուրաքանչյուր մասնագետ կներկայացնի իր մասնագիտության կանոններն ու պրակտիկան՝ ընդգծելու և բացատրելու համար, թե ինչ խնդիրների է հանդիպում յուրաքանչյուրը: ԵՊՆԽ-ն գտնում է, որ Եվրոպայի խորհուրդը կարող է արդյունավետ կերպով հաստատել և խթանել հաղորդակցության նման ձևերը եվրոպական մակարդակում՝ ապահովելու համար Եվրոպայում դիրեորությունների առավել հետևողականություն:

38. Լրագրողական դպրոցներին պետք է խրախուսել առարկաներ դասավանդելու դատական ինստիտուտների և ընթացակարգերի վերաբերյալ:

39. ԵՊԽՆ-ն գտնում է, որ յուրաքանչյուր մասնագիտության շրջանակում (դատավորների և լրագրողների) պետք է մշակվի վարվելակերպի կանոնագիրք՝ մյուս մասնագիտության հետ հարաբերությունների և դատական գործերի մասին հաղորդում ներկայացնելու վերաբերյալ: Ինչպես նման համակարգեր արդեն ունեցող պետությունների փորձը ցույց է տալիս՝ դատական իշխանությունը պետք է սահմանի այն պայմանները, որոնց համաձայն կարելի է հաղորդումներ կատարել դատական գործերի վերաբերյալ լրատվամիջոցներին, իսկ լրագրողները պետք է ունենան ուղեցույցներ ընթացիկ գործերի մասին հաղորդումներ տալու, դատական վարույթում ներգրավված անձանց (կողմեր, տուժողներ, վկաներ, դատախազներ, հետաքննչական դատավորներ, նախագահող դատավորներ) անունները (կամ նկարները) հրապարակելու և այն գործերով վնիւնների մասին հաղորդումներով հանդես գալու համար, որոնք հանրային մեծ ուշադրության են արժանացել: Թիվ 3 (2002) կարծիքի 40-րդ պարբերության համաձայն՝ ԵՊԽՆ-ն առաջարկում է, որ ներպետական դատական մարմիններն այս առնչությամբ ֆայլեր ձեռնարկեն:

40. ԵՊԽՆ-ն առաջարկում է, որպես արդյունավետ մեխանիզմ, ստեղծել անկախ մարմին, որը կբերվի լրատվամիջոցների կողմից դատական գործերի լուսաբանման պատճառով առաջացած խնդիրների, տեղեկատվություն ստանալու՝ լրագրողների իրավունքի իրականացման ժամանակ հանդիպող դժվարությունների վերաբերյալ հարցերով: Այս մարմինը կարող է հանդես գալ ընդհանուր բնույթի առաջարկություններով՝ կանխելու արձանագրված խնդիրների կրկնությունը:

41. Անհրաժեշտ է խրախուսել դատարաններում ստեղծելու ընդունարաններ և տեղեկատու ծառայություններ, ոչ միայն, ինչպես նշվեց վերևում, տեղեկություններ տրամադրելու հանրությանը և օգնելու դատական ծառայություններից օգտվելու հարցում, այլև օժանդակելու լրատվամիջոցներին՝ առավել լավ հասկանալու, թե ինչպես է աշխատում դատական համակարգը:

42. Այս ծառայությունները, որոնք պետք է վերահսկվեն դատավորների կողմից, կարող են հետապնդել հետևյալ նպատակները՝

- լրատվամիջոցներին տրամադրել դատական որոշումների ամփոփագրերը,
- լրատվամիջոցներին փաստական տեղեկություններ տրամադրել դատական որոշումների վերաբերյալ,

- տեղեկություններ տրամադրել լրատվամիջոցներին հատուկ հանրային հետաքրքրություն ներկայացնող դատական լուսմանների վերաբերյալ,
- փաստական պարզաբանումներ կամ ուղղումներ կատարել՝ լրատվամիջոցներում լուսաբանված գործերով հաղորդումների վերաբերյալ (տե՛ս նաև վերոնշյալ 34, iii պարբերությունը): Դատարանի ընդունարանի ծառայությունը կամ մամուլի խոսնակը կարող են գոուշացնել լրատվամիջոցներին այն հարցերի մասին, որոնք կոնկրետ գործով հարուցում են իրավական դժվարություններ, կարող են կատարել դատական լուսմաների կազմակերպչական աշխատանքներ և ձեռք բերել համապատասխան գործնական պայմանավորվածություններ, մասնավորապես, նպատակ հետազոտելով պաշտպանելու այն անձանց, որոնք մասնակցում են գործում որպես կողմեր, երդվյալ սուտեմակալներ կամ վկաներ:

43. Դատարանի կողմից լրատվամիջոցներին տրամադրված բոլոր տեղեկությունները պետք է մատուցվեն թափանցիկ և ոչ խտրական եղանակով:

44. Այն հարցը, թե արդյո՞ք հեռուստատեսության տեղադրած տեսախցիկներ պետք է թույլատրվեն նիստերի դահլիճում բացառապես ընթացակարգային հարցեր լուսաբանելու⁸, թե՞ նաև այլ նպատակներով, լայն ֆննարկումների թեմա է եղել թե՛ Դատավորների էլյուզական 2-րդ համաժողովում (տե՛ս վերոնշյալ 3-րդ պարբերությունը) և թե՛ ԵՊԽՍ հանդիպումների ժամանակ: ԵՊԽՍ-ի որոշ անդամներ խիստ վերապահումով են վերաբերվել դատարանների աշխատանքի մասին հանրությանը տեղեկատվություն տրամադրելու այս նոր ձևին:

45. Դատական նիստերի հանրային բնույթը ժողովրդավարական հասարակության դատավարական հիմնական երաշխիքներից է: Չնայած միջազգային իրավունքով և ներպետական օրենսդրությամբ բացառություններ են թույլատրվում այն սկզբունքից առ այն, որ դատական վարույթը պետք է հրապարակային լինի, կարևոր է, որ այդ բացառությունները սահմանափակվեն ՄԻԵԿ-ի 6.1 հոդվածով սահմանված օրջանակով:

46. Վարույթի հրապարակայնության սկզբունքից հետևում է, որ ֆաղափացիները և լրատվամիջոցների ներկայացուցիչները պետք է իրավունք ունենան մտնելու նիստերի դահլիճ, որտեղ դատաբանություն

8 Տե՛ս Եվրոպական գերագույն դատարանների նախագահների հիմնգրքայ հանդիպման եզրակացությունները, 1999 թվականի հոկտեմբերի 6-8, Լյուբլյանա, 4-րդ պարբերություն, որտեղ հասակեցվել է, որ մամուլի խոսնակը չպետք է անձնական տեսակետ արտահայտի պղպեղ ընդունված որոշումն կամ ընթացքի մեջ գտնվող գործի անջությունը:

է տեղի ունենում, բայց արդի տեսալսողական լուսաբանման սարքավորումները դեպքերին այնպիսի հնչեղություն են տալիս, որ միտնգամայն փոխվում է հրապարակային դատական լսման գաղափարը: Սա կարող է ունենալ այն առավելությունը, որ մեծանում է հանրային իրազեկությունը բարձրացնելու հնարավորությունը, թե դատական վարույթն ինչպես է ընթանում, ինչպես նաև դրական է անդրադառնում դատական համակարգի հեղինակության վրա: Սակայն վտանգ կա, որ տեսախցիկները առկայությունը դատարանում կարող է խախտել վարույթի ընթացքը և փոխել դատաֆնության ընթացքում ներգրավված անձանց վարքագիծը (դատավորներ, դատախազներ, փաստաբաններ, կողմեր, վկաներ և այլք):

47. Երբ դատական նիստը նկարահանվում է հեռուստատեսությամբ, պետք է կիրառել ֆիլմված տեսախցիկներ: Նախագահող դատավորը պետք է հնարավորություն ունենա որոշելու, թե ինչ պայմաններով պետք է տեղի ունենա նկարահանումը, և պետք է իրավունք ունենա ցանկացած պահի դադարեցնելու հեռարձակումը: Այս և անհրաժեշտ ցանկացած այլ միջոց պետք է ուղղված լինի ներգրավված անձանց իրավունքների պաշտպանությանը և ապահովի, որ նիստը պատշաճ մակարդակով անցնի:

48. Պետք է հաշվի առնել նաև վարույթում ներգրավված անձանց կարծիքը, մասնավորապես, մարդկանց անձնական կյանքին վերաբերող դատաֆնությունների ժամանակ:

49. Հաշվի առնելով հեռուստատեսային հեռարձակման հատկապես հզոր ազդեցությունը և ոչ առողջ հետաքրքրասիրության միտումը՝ ԵՊԽՆ-ն խրախուսում է լրատվամիջոցներին՝ մշակելու մասնագիտական վարվելակերպի սեփական կանոնադրեր, որոնց նպատակը պետք է լինի իրենց կողմից նկարահանվող վարույթի հավասարակշիռ լուսաբանումը՝ օբյեկտիվ հաղորդումներ տրամադրելու նպատակով:

50. Կարող են գոյություն ունենալ գերակա պատճառներ, որոնք կհիմնավորեն որոշակի, հստակ սահմանված հատուկ գործերով դատական նիստերի նկարահանումը: Դա կարող է լինել, օրինակ՝ կրթական նպատակներով կամ պատմական կարևորություն ունեցող դատական նիստի նկարահանումը պահպանելու նպատակով: Նման դեպքերում ԵՊԽՆ-ն շեշտում է դատաֆնությունում ներգրավված անձանց պաշտպանելու կարևորությունը, մասնավորապես՝ ապահովելով, որ նկարահանման մեթոդները չխանգարեն դատաֆնության պատշաճ ընթացքը:

51. Չնայած լրատվամիջոցներն առանցֆային դեր են կատարում հանրության՝ տեղեկատվություն ստանալու իրավունքն ապահովելու գործում և, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի բնորոշմամբ, հանդես են գալիս որպես «ժողովրդավարության դիտորդներ»,

այնուամենայնիվ, նրանք երբեմն կարող են խախտել մարդու մասնավոր կյանքի գաղտնիությունը, վնաս տալ հեղինակությանը կամ խախտել նրանց անմեղության կանխավարկածը: Սրանք այնպիսի գործողություններ են, որոնց համար անհատները իրավաչափաբեկ կարող են իրենց իրավունքների պաշտպանության բավարարում պահանջել դատարանում: Սենսացիան պատմություններ ունենալու ձգտումը և մրցակցությունը տարբեր լրատվական գործակալությունների միջև պարունակում են պատշաճ սահմանները գերազանցելու և սխալներ գործելու վտանգ: Քրեական գործերով մեղադրվողները հրապարակայնորեն ներկայացվում և երթադրվում են որպես հանցագործություն կատարած անձ՝ նախքան դատարանը կհաստատի մեղքը: Եթե նրանք արդարացվում են, մինևույն է, լրատվամիջոցները արդեն անվտիարիներ էլ վնաս են հասցրել նրանց հեղինակությանը, իսկ դա դատավիճակ է կարող փոխել:

52. Ուստի՝ դատարանները Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպին համապատասխան պետք է մինչև վերջ կատարեն իրենց պարտականությունն այնպես, որ հնարավոր լինի հավասարակշռել մի կողմից՝ մարդու արժանապատվության պաշտպանության, մասնավոր կյանքի, հեղինակության և անմեղության կանխավարկածի, մյուս կողմից՝ տեղեկատվության ազատության արժեքները:

53. Ինչպես նշված է Պատվորների եվրոպական 2-րդ համաժողովի եզրակացություններում (տե՛ս վերոնշյալ 3-րդ պարբերությունը), անձնական իրավունքների (ինչպես օրինակ՝ հեղինակության, արժանապատվության կամ անձնական կյանքի) խախտումներին արձագանքը քրեական իրավունքի տեսանկյունից պետք է սահմանափակվի բացառիկ դեպքերով: Այնուամենայնիվ, դատարանները պարտականություն ունեն ապահովելու վնասի հատուցում՝ հաշվի առնելով ոչ միայն տուժողին պատճառված վնասը, այլև իրավախախտման լրջության աստիճանը և հրապարակայնության մասշտաբները:

54. Պատարանները պետք է հստակ սահմանված բացառիկ դեպքերում, որպեսզի բացառվեն գրաֆնության մեղադրանքները, իրավունք ունենան հրատապ միջոցներ ձեռնարկելու՝ անհապաղ վերջ դնելով մարդկանց անձնական իրավունքների անենակալիտ խախտումներին (օրինակ՝ հեղինակության, արժանապատվության կամ մասնավոր կյանքին միջամտության)՝ բռնագրավելով հրապարակումները կամ արգելանք դնելով հեռարձակման վրա:

9 Տե՛ս Զանգվածային լրատվամիջոցների բազմակամուրջան մասին նախարարական համաժողովի կողմից ընդունված գործողությունների ծրագրի 28-րդ պարբերությունը (Գիև, 2005 թվականի մարտի 10-11), որով վերահաստատվել է անդամ պետություններում գրաբռության մասով օրենսդրության վերանայման անհրաժեշտությունը:

55. Երբ դատավորը կամ դատարանը ֆինանսավորում կամ հարձակման է ենթարկվում լրատվամիջոցների կողմից (կամ լրատվամիջոցների միջոցով՝ փառաբանական կամ հասարակական այլ գործիչների կողմից) արդարադատության իրականացման հետ կապված հիմնքով, նման դեպքերում ԵԴԽՆ-ն գտնում է, որ դատական ինֆրատրայտման պարտականության համաձայն, ներգրավված դատավորը չպետք է արձագանքի նույն ճանապարհով: Նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ դատարանները կարող են ուղղել մամուլի կողմից տարածված ոչ ճշտ տեղեկությունները՝ ԵԴԽՆ-ն հավատացած է, որ ցանկալի է, որ ազգային դատական մարմիններին օժանդակություն ցուցաբերեն անձինք կամ մարմիններ (օրինակ՝ Դատական իշխանության բարձրագույն խորհուրդը կամ դատավորների միությունները), որոնք կարող և պատրաստակամ են համապատասխան դեպքերում արագ և արդյունավետ կերպով արձագանքելու նման մարտահրավերներին կամ հարձակումներին:

Դ. ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐԻ ԿՈՂՄԻՑ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ԵՎ ԻՐԵՆՑ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՈՒՄ ՕԳՏԱԳՈՐԾՎՈՂ ԼԵԶՎԻ ՄԱՏՉԵԼԻԹՅՈՒՆՆԵՐԸ, ՊԱՐԶՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ՀՍՏԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

56. Դատավարության ընթացքում և իրենց որոշումներում դատարանների կողմից օգտագործվող լեզուն ոչ միայն նրանց համար հասանելի հզոր գործիք է կրթական գործառնության իրականացնելու համար (տե՛ս վերոնշյալ 6-րդ պարբերությունը), այլև, ակնհայտորեն և ավելի անմիջական կերպով, «օրենքի կիրառությունն է գործնականում» կոնկրետ գործերով դատավարության կողմերի համար: Ուստի՝ ցանկալի է, որ դատարաններն օգտագործեն հասանելի, պարզ և հստակ լեզու¹⁰:

57. ԵԴԽՆ-ն ցանկանում է նկատել, որ որոշ եվրոպական երկրներում դատավորները հավատացած են, թե կարճ դատավիճակներն ավելի հեղինակավոր են: Այլ երկրներում դատավորները պարտավորություն են զգում կամ օրենքով պարտավորություն են կրում մանրամասն գրավոր կարգով բացատրելու իրենց որոշումների բոլոր տեսանկյունները:

58. Չցանկանալով խորությամբ դիտարկել մի հարց, որը մեծապես պայմանավորված է ազգային իրավական մշակույթով, ԵԴԽՆ-ն գտնում է, որ հասարակ և պարզ դատական լեզուն ավելի նպատակահարմար է, քանի որ այն իրավունքի գերակայությունը դարձնում է փառաբանողների համար հասանելի և կանխատեսելի: Եթե անհրաժեշտ

¹⁰ Տե՛ս Եվրոպական գերագույն դատարանների նախագահների հինգերորդ հանդիպման եզրակացությունները, 1999 թվականի հոկտեմբերի 6-8, Լյուբլյանա, 1-ին պարբերություն:

է, դրա համար կարող է օգտագործվել իրավական փորձագետի օժանդակությունը, ինչպես առաջարկվում է Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպով:

59. ԵՊԽՆ-ն գտնում է, որ դատական լեզուն պետք է լինի հակիրճ և պարզ: Պետք է, անհրաժեշտության դեպքում, խուսափել լատիներեն և այլ ձևակերպումներից, որոնք դժվարըմբռնելի են լայն հասարակության համար: Իրավական հասկացությունները և օրենքի կանոնները հնարավոր է բավականին լավ բացատրել՝ հղում կատարելով օրենսդրությանը կամ դատական նախադեպին:

60. Պարզությունը և հստակությունը, այնուամենայնիվ, չպետք է լինեն բացարձակ նպատակ, քանի որ դատավորները պետք է նաև պահպանեն իրենց որոշումների հիմնավորման հստակությունը և ամբողջականությունը: ԵՊԽՆ-ի կարծիքով՝ դատական ակտերի հիմնավորման վերաբերյալ օրենսդրությամբ դատական պրակտիկան պետք է սահմանի, որ մտապես պետք է առկա լինի որևէ հիմնավորում, և որ դատավորը բավարար հայեցողության պետք է ունենա որոշելու համար՝ կայացնել բանավոր որոշում, եթե դա թույլատրելի է (ինչը կարելի է վերծանել ձայնագրությունից՝ պահանջի կամ անհրաժեշտության դեպքում), կամ հակիրճ գրավոր հիմնավորված դատական ակտ (օրինակ՝ «*attendu*» ունի որոշում, որն ընդունված ձև է որոշ երկրներում), կամ մանրամասն հիմնավորված գրավոր դատական ակտ բոլոր այն դեպքերում, երբ հնարավոր չէ հղում կատարել գործող նախադեպին և/կամ վաստերի հիմնավորմամբ դա է պահանջվում: Հիմնավորման պարզեցված ձևերը կարող են կիրառելի լինել կարգադրությունների, դատական ծանուցագրերի, հրահանգների և այլ որոշումների համար, որոնք ընթացակարգային արժեք ունեն և չեն վերաբերում կողմերի նյութական իրավունքներին:

61. Ինչպես նախատեսվում է դատական ակտերում՝ օրենքի մատչելիության կարևոր հիմնակետ է այն, որ նման դատական ակտերը պետք է անմիջապես հասանելի լինեն լայն հանրությանը¹²: Այս նպատակից ելնելով՝ ԵՊԽՆ-ն առաջարկում է, որ առնվազն Գերագույն դատարանի և բոլոր այլ կարևոր դատարանների դատական ակտերը հասանելի լինեն համացանցում անվճար, ինչպես նաև սպագիր տարբերակով՝ միայն սպագրման ծախսերի համար վճարի գանձմամբ: Դատարանների դատական ակտերը տարածելիս համապատասխան

¹¹ Տե՛ս Դատավորների միությունների նախագահների «Արդարադատություն և հասարակություն» թեմայով հանդիպման եզրակացությունները, Վիլնյուս, 1999 թվականի դեկտեմբերի 13-14, 1-ին պարբերություն:

¹² Տե՛ս Եվրոպական գերագույն դատարանների նախագահների կինգերոպ հանդիպման եզրակացությունները, 1999 թվականի նոյեմբերի 6-8, Լյուքսեմբուրգ, 1-ին պարբերություն:

միջոցներ պետք է ձեռնարկվեն շահագրգիռ անձանց, հատկապես կողմերի և վկաների մասնավոր կյանքի անձեռնմխելիությունը պաշտպանելու համար:

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՄՓՈՓՈՒՄ ԵՎ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ա. Դատարանների և հասարակության փոխադարձությունը՝ հասուն կետեղով հասարակության մեջ դատարանների դերի կարևորությունը

Ա.1 Պետությունը կրում է դպրոցական կամ բուհական կրթական համակարգում ցանկացած անձի համար ֆազաբացիական ուսուցում ապահովելու կարևոր պարտականությունը, որի ընթացքում նշանակալի ուսուցություն պետք է դարձվի արդարագատության համակարգին (տե՛ս վերոնշյալ 11-րդ պարբերությունը):

Ա.2. Դպրոցական և բուհական կրթական ծրագրերում պետք է ներառվեն դատական համակարգի մասին տեղեկություններ: Պետք է կազմակերպվեն դատարան այցելություններ, ինչպես նաև ինտերակտիվ մեթոդներով պետք է դասավանդվեն դատավարական ընթացակարգերը: Դատարանները և դատավորների միությունները կարող են այս առումով համագործակցել դպրոցների, համալսարանների և այլ կրթական հաստատությունների հետ՝ դատավորի տեսակետը հասանելի դարձնելով կրթական ծրագրերում և հանրային բանավեճերում (տե՛ս վերոնշյալ 12-րդ պարբերությունը):

Ա.3. Դատարանները պետք է մասնակցեն ընդհանուր շրջանակային ծրագրերի, որոնք կազմակերպվում են այլ պետական մարմինների կողմից, և պետք է ակտիվ դերակատարում ստանձնեն հանրությանը տեղեկատվություն տրամադրելու հարցում (տե՛ս վերոնշյալ 14-րդ և 15-րդ պարբերությունները):

Ա.4. Ուստի՝ առաջարկվում են հետևյալ միջոցները (տե՛ս վերոնշյալ 16-19-րդ պարբերությունները)՝

- դատարաններում գրասենյակների ստեղծում, որոնք պատասխանատու են ֆազաբացիների ընդունելության և տեղեկատու ծառայությունների համար,
- դատարանի պատասխանատվության ներքո տպագիր նյութերի տարածում, համացանցային էջերի ստեղծում,
- կրթական հարթակների և/կամ կանոնավոր հանդիպումների կազմակերպում դատարանների կողմից, որոնց կարող են մասնակցել ֆազաբացիները, հանրային շահի հետապնդող կազմակերպությունները, ֆազաբացիություն մշակողները, ուսանողները և այլն,

- «տեղեկատվական ծրագրեր» և արդարադատության մատչելիության ապահովմանն ուղղված ծրագրեր:

Ա.5. Դատավորներին պետք է հնարավորություն տրվի հատուկ վերապատրաստում անցնելու հանրության հետ կապերի գծով, ինչպես նաև դատարանները պետք է հնարավորություն ունենան աշխատանքի վերցնելու հատուկ անձնակազմ, որը պատասխանատու կլինի կրթական հաստատությունների հետ կապերի համար (տե՛ս վերոնշյալ 20-րդ պարբերությունը):

Ա.6. Տարբեր տեղական նախաձեռնություններ համակարգելու, ինչպես նաև ամբողջ երկրում «տեղեկատվական ծրագրեր» խթանելու գործառույթը պետք է վերապահվի ԵՊՏԽ թիվ 1 (2001) կարծիքի 37-րդ և 45-րդ պարբերություններում նշված անկախ մարմինն (տե՛ս վերոնշյալ 21-րդ պարբերությունը):

Ա.7. Դատարաններին պետք է տրամադրվի բավարար ֆինանսավորում, որը դատարանների գործառնական բյուջեի մաս չպետք է կազմի՝ արդարադատության սկզբունքները և մեխանիզմները հասարակությանը բացատրելու և դրանք առավել թափանցիկ դարձնելու համար, ինչպես նաև հոգալու համար «տեղեկատվական ծրագրերի» ծախսերը (տե՛ս վերոնշյալ 22-րդ պարբերությունը):

Ա.8. Դատախազները, իրենց իրավագործության տակ գտնվող վարույթի մասով, պետք է նպաստեն հանրությանը տեղեկատվություն տրամադրելուն (տե՛ս վերոնշյալ 23-րդ պարբերությունը):

Բ. Դատարանների և դատական վարույթի մասնակիցների փոխհարաբերությունը

Բ.1. ԵՊՏԽ-ն գտնում է, որ դատական իշխանության դերի մասին առավել ճիշտ ընկալումները խթանելու համար ջանքեր պետք է գործադրվեն՝ ապահովելու, որ հնարավորության սահմաններում արդարադատության համակարգի մասին հանրության շրջանում տարածված գաղափարները լինեն ստույգ և արտացոլեն այն ջանքերը, որոնք դատավորները և դատարանի աշխատակազմի աշխատակիցները ներդնում են՝ իրենց գործառույթները կատարելու ունակության մասին հանրության հարգանքը և վստահությունը ձեռք բերելու համար: Նման գործողությունները հստակ պետք է տարանջատեն այն սահմանները, որոնց շրջանակում արդարադատության համակարգը կարող է գործել (տե՛ս վերոնշյալ 24-27-րդ պարբերությունները):

Բ.2. ԵՊՏԽ-ն իր աջակցությունն է արտահայտում բոլոր ֆայլերին, որոնք նպատակաուղղված են դատավորի անաչառության մասին հանրային ընկալումների ամրապնդմանը և թույլ են տալիս պատշաճ

կերպով իրականացնել արդարադատությունը (տե՛ս վերոնշյալ 28-32-րդ պարբերությունները):

Բ.3. Նման նախաձեռնություններ կարող են հանդիսանալ (տե՛ս վերոնշյալ 28-32-րդ պարբերությունները)՝

- խորականության բացառման և հավասար վերաբերմունքի մասին վերապարտադրման դասընթացներ, որոնք կազմակերպվում են դատարանների կողմից դատավորների և դատարանի աշխատակազմի մյուս աշխատակիցների համար (իլյուսն նմանատիպ ծրագրերի, որոնք կազմակերպվում են փաստաբանների կողմից և փաստաբանների համար),
- դատարանի շենքային հարմարություններ և այլ միջոցառումներ, որոնք նախատեսված են կողմերի անհավասարության մասին սպավորությունները բացառելու համար,
- ընթացակարգեր, որոնք նախատեսված են չկանխամտածված իրավախախտումները բացառելու և դատական վարույթում ներգրավված բոլոր կողմերի մասնակցությունը հեռացնելու համար:

Գ. Դատարանների և լրատվամիջոցների փոխհարբերությունը

Գ.1. ԵՊԽՆ-ն գտնում է, որ օգտակար կարող է լինել բարելավել լրատվամիջոցների և դատարանների միջև շփումները (տե՛ս վերոնշյալ 34-րդ պարբերությունը)՝

- ամրապնդելու իրենց համապատասխան դերի մասին ընկալումները,
- տեղեկացնելու հանրությանը դատարանի աշխատանքի բնույթի, շրջանակի, սահմանափակումների և բարդության մասին,
- ուղղելու կոնկրետ գործերով հաղորդումներում հանդիպող հնարավոր փաստական սխալները:

Գ.2 Դատավորները պետք է վերահսկեն դատարանի մամուլի խոսակցիների կամ լրատվամիջոցների հետ հաղորդակցության համար պատասխանատու աշխատողներին (տե՛ս վերոնշյալ 35-րդ պարբերությունը):

Գ.3. ԵՊԽՆ-ն գտնում է, որ պետությունները պետք է խրախուսեն փորձի փոխանակման ծրագրեր, մասնավորապես՝ կլոր սեզանների միջոցով, որոնց ընթացքում յուրաքանչյուր մասնագետ կներկայացնի իր մասնագիտության կանոններն ու պրակտիկան՝ ընդգծելու և բացատրելու համար, թե ինչ խնդիրների է հանդիպում յուրաքանչյուրը: ԵՊԽՆ-ն գտնում է նաև, որ Եվրոպայի խորհուրդը կարող է արդյունավետ կերպով հաստատել և խթանել հաղորդակցության նման ձևերը

եվրոպական մակարդակում՝ ապահովելու համար Եվրոպայում դիրքորոշումների առավել հետևողականություն (տե՛ս վերոնշյալ 36-րդ և 37-րդ պարբերությունները):

Գ.4. Լրագրողական դպրոցներին պետք է խրախուսել առարկաներ դասավանդելու դատական ինստիտուտների և ընթացակարգերի վերաբերյալ (տե՛ս վերոնշյալ 38-րդ պարբերությունը):

Գ.5. ԵՊՏԽ-ն գտնում է, որ յուրաքանչյուր մասնագիտության շրջանակում (դատավորների և լրագրողների) պետք է մշակվի վարվելակերպի կանոնագիրք՝ մյուս մասնագիտության հետ հարաբերությունների և դատական գործերի մասին հաղորդում ներկայացնելու վերաբերյալ (տե՛ս վերոնշյալ 39-րդ պարբերությունը):

Գ.6. ԵՊՏԽ-ն առաջարկում է, որպես արդյունավետ մեխանիզմ, ստեղծել անկախ մարմին, որը կգրավի լրատվամիջոցների կողմից դատական գործերի լուսաբանման պատճառով առաջացած խնդիրների կամ տեղեկատվություն ստանալու՝ լրագրողների իրավունքի իրականացման ժամանակ հանդիպող դժվարությունների վերաբերյալ հարցերով: Այս մարմինը կարող է հանդես գալ ընդհանուր բնույթի առաջարկություններով՝ կանխելու արձանագրված խնդիրների կրկնությունը (տե՛ս վերոնշյալ 40-րդ պարբերությունը):

Գ.7. Անհրաժեշտ է խրախուսել դատավորների վերահսկողության ներքո դատարաններում ընդունարանների և տեղեկատու ծառայությունների ստեղծումը՝ օժանդակելու լրատվամիջոցներին՝ առավել լավ հասկանալու, քե ինչպես է աշխատում արդարադատության համակարգը (տե՛ս վերոնշյալ 41-րդ և 42-րդ պարբերությունները):

- լրատվամիջոցներին տրամադրել դատական ակտերի ամփոփագրերը,
- լրատվամիջոցներին փաստական տեղեկություններ տրամադրել դատական ակտերի վերաբերյալ,
- տեղեկություններ տրամադրել լրատվամիջոցներին հատուկ հանրային հետաքրքրություն ներկայացնող դատական գործերի վերաբերյալ,
- փաստական պարզաբանումներ կամ ուղղումներ կատարել՝ լրատվամիջոցներում լուսաբանված գործերով հաղորդումների վերաբերյալ:

Գ.8. ԵՊՏԽ-ն գտնում է, որ դատարանի կողմից լրատվամիջոցներին տրամադրված բոլոր տեղեկությունները պետք է մատուցվեն քափանցիկ և ոչ խտրական եղանակով (տե՛ս վերոնշյալ 43-րդ պարբերությունը):

Գ.9. ԵՊՏԽ-ն գտնում է, որ երբ դատական նիստը նկարահանվում է հեռուստատեսությամբ, պետք է օգտագործել ֆիսկալ տեսախցիկ-

ներ: Նախագահող դատավորը պետք է հնարավորություն ունենա որոշելու, թե ինչ պայմաններով պետք է տեղի ունենա նկարահանումը, և պետք է իրավունք ունենա ցանկացած պահի դադարեցնելու հետաքննումը: Այս և անհրաժեշտ ցանկացած այլ միջոց պետք է ուղղված լինի ներգրավված անձանց իրավունքների պաշտպանությանը և ապահովի, որ նրանք պատշաճ մակարդակով իրականացվի: Ավելին՝ պետք է հաշվի առնել նաև վարույթում ներգրավված անձանց կարծիքը, մասնավորապես, մարդկանց անձնական կյանքին վերաբերող դատական գործերի ֆինուրյունների ժամանակ (տե՛ս վերոնշյալ 44-48-րդ պարբերությունները):

Գ.10. ԵՂԻՏԻ-ն խրախուսում է լրատվամիջոցներին՝ մշակելու մասնագիտական վարվելակերպի սեփական կանոնադրեր, որոնց նպատակը պետք է լինի իրենց կողմից նկարահանվող գործով վարույթի հավասարակշիռ լուսաբանումը օբյեկտիվ հաղորդումներ տրամադրելու համար (տե՛ս վերոնշյալ 49-րդ պարբերությունը):

Գ.11. Կարող են գոյություն ունենալ գերակա պատճառներ, որոնք կհիմնավարեն որոշակի, հստակ սահմանված հատուկ գործերով դատական նիստերի նկարահանումը: Դա կարող է լինել, օրինակ՝ կրթական նպատակներով կամ պատմական կարևորություն ունեցող դատական նիստի նկարահանումը պահպանելու նպատակով: Նման դեպքերում անհրաժեշտ է պաշտպանել գործում ներգրավված անձանց, մասնավորապես, ապահովելով, որ նկարահանման մեթոդները չխնդարեն դատական նիստի պատշաճ ընթացքը (տե՛ս վերոնշյալ 50-րդ պարբերությունը):

Գ.12. ԵՂԻՏԻ-ն գտնում է, որ անձնական ազատությունների խախտման վերաբերյալ արձագանքը ֆրեական իրավունքի տեսանկյունից պետք է սահմանափակվի բացառիկ դեպքերով: Այնուամենայնիվ, դատավորները պարտավորություն ունեն ապահովելու վնասի հատուցում՝ հաշվի առնելով ոչ միայն տուժողին պատճառած վնասը, այլև իրավախախտման լքջության աստիճանը և հրապարակայնության մասշտաբները: Դատարանները պետք է բացառիկ դեպքերում իրավունք ունենան հրատապ միջոցներ ձեռնարկելու՝ վերջ դնելու մարդկանց անձնական իրավունքների ամենակոպիտ խախտումներին (օրինակ՝ հեղինակության, արժանապատվության կամ մասնավոր կյանքի մասով)՝ բռնագրավելով հրապարակումները կամ արգելելով հետաքննումը (տե՛ս վերոնշյալ 51-54-րդ պարբերությունները):

Գ.13. Երբ դատավորը կամ դատարանը ֆինադատվում կամ հարձակման է ենթարկվում լրատվամիջոցների կողմից արդարադատության իրականացման հետ կապված պատճառներով, նման դեպքերում ԵՂԻՏԻ-ն գտնում է, որ դատական ինֆրատիրապետման պարտակա-

նուրջան համաձայն, ներգրավված դատավորը չպետք է արձագանքի նույն ճանապարհով: Նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ դատարանները կարող են ուղղել մամուլի կողմից տարածված ոչ ճիշտ տեղեկությունները՝ ԵՊՏԽ-ն հավատացած է, որ ցանկալի է, որ ազգային դատական մարմիններին օժանդակություն ցուցաբերեն անձինք կամ մարմիններ (օրինակ՝ Դատական իշխանության բարձրագույն խորհուրդը կամ դատավորների ասոցիացիաները), որոնք կարող և պատրաստակամ են արագ և արդյունավետ կերպով արձագանքելու նման մարտահրավերներին (տե՛ս վերոնշյալ 55-րդ պարբերությունը):

Դ. Դատարանների կողմից վարույթի ընթացքում և որոշումներում օգտագործվող լեզվի մատչելիություն, պարզություն և հստակություն

Դ.1. ԵՊՏԽ-ն գտնում է, որ դատարանի կողմից օգտագործվող լեզուն ցանկալի է, որ լինի մատչելի, պարզ և հստակ (տե՛ս վերոնշյալ 56-58-րդ պարբերությունները):

Դ.2. ԵՊՏԽ-ն գտնում է, որ դատարանի լեզուն պետք է լինի հակիրճ և պարզ: Պետք է, անհրաժեշտության դեպքում, խուսափել լատիներեն և այլ ձևակերպումներից, որոնք դժվարըմբռնելի են լայն հասարակության համար: Իրավական հասկացությունները և օրենքի կանոնները կարելի է բավականին լավ բացատրել՝ հղում կատարելով օրենսդրությանը կամ դատական նախադեպին (տե՛ս վերոնշյալ 59-րդ պարբերությունը):

Դ.3. ԵՊՏԽ-ի կարծիքով՝ դատարանի հիմնավորումը պետք է միշտ լինի հստակ և ամբողջական, պարզեցված հիմնավորումները կարող են տեղին լինել ընթացակարգային հարցերի դեպքում: Բացի դրանից՝ դատավորները, եթե թույլատրելի է, կարող են իրենց որոշումը հիմնավորել բանավոր (որն անհրաժեշտության դեպքում կարող է վերձանվել) և ոչ թե գրավոր (տե՛ս վերոնշյալ 60-րդ պարբերությունը):

Դ.4. ԵՊՏԽ-ն առաջարկում է, որ առնվազն Գերագույն դատարանի և բոլոր այլ կարևոր դատարանների կայացրած դատական ակտերը հասանելի լինեն համացանցում՝ անվճար, ինչպես նաև սպագիր տարբերակով՝ միայն սպագրման ծախսերի համար վճարի գանձամբ: Դատարանների դատական ակտերը տարածելիս համապատասխան միջոցներ պետք է ձեռնարկվեն շահագրգիռ անձանց, հատկապես կող-կյանքի անձեռնմխելիությունը պաշտպանելու համար (տե՛ս վերոնշյալ 61-րդ պարբերությունը):

Եվրոպայի խորհուրդն առջատարն է աշխարհամասում մարդու իրավունքներով զբաղվող կազմակերպությունների Եվրոպայի խորհրդին անդամակցում են 47 պետություններ, որոնցից 28-ը միաժամանակ նաև Եվրոպական միության անդամներ են: Եվրոպայի խորհրդի անդամ բոլոր պետությունները միացել են Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիային՝ որպես մարդու իրավունքների, ժողովրդավարության և իրավունքի գերակայության պատկանությունը նպատակադրված միջոցառվան համաձայնագրի: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը վերահսկում է Կոնվենցիայի իրագործումն անդամ պետություններում:

The Council of Europe is the continent's leading human rights organisation. It comprises 47 member states, 28 of which are members of the European Union. All Council of Europe member states have signed up to the European Convention on Human Rights, a treaty designed to protect human rights, democracy and the rule of law. The European Court of Human Rights oversees the implementation of the Convention in the member states.

www.coe.int

Եվրոպական միությունը անուսական և ֆազմական եզակի գործընկերության է եվրոպական 28 ժողովրդավարական երկրների միջև: Միությունը նպատակն է՝ ապահովել խաղաղություն, բարգավաճում և ազատություն իր տարածքի 500 միլիան բնակիչների համար, ովքեր ցունկում են ապրել ավելի արդար և ապսոսված խոստում: Այս նպատակների իրագործման նպատակով ԵՄ երկրները ստեղծել են մարմիններ, որոնք կառավարում են ԵՄ-ն և հաստատում վերջինիս օրենսդրությունը: Եվրոպական միության կիսնական կառույցներն են Եվրոպական խորհրդարանը (որն ապահովում է Եվրոպայի ժողովուրդների ներկայացուցչությունը), Եվրոպական միության խորհուրդը (որն ապահովում է անգամ երկրների կառավարությունների ներկայացուցչությունը) և Եվրոպական հանճնաժողովը (որն իրականացնում է ԵՄ ընդհանուր Եսկրի պատասխանությունը):

The European Union is a unique economic and political partnership between 28 democratic European countries. Its aims are peace, prosperity and freedom for its 500 million citizens—in a fairer, safer world. To make things happen, EU countries set up bodies to run the EU and adopt its legislation. The main ones are the European Parliament (representing the people of Europe), the Council of the European Union (representing national governments) and the European Commission (representing the common EU interest).

<http://europa.eu>

Partnership for Good Governance
Կործնակարգության հանրու լավ կառավարում

